

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перл., на по год.
5 перл.; ван земље 15 франака у злату.

за Црну Гору БРОЈ 10 ПАРА
за СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ И ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:

„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:

„Vjesnik“ Cetinje (Montenegro)

Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника“
а претилату и огласе Администрацији
Огласи се наплаћују по погодби

Зрак свјетлости на Балкану

(„Биржевија Вједомости“)

Јучерашњим даном (2. нов.) кренуо је на боље општи положај на Балкану.

Наша је дипломатија добила увијерење, да се између Софије и Ниша воде преговори у таквом пријатељском тону, какав се одавно не памти. Ти се преговори, у главном, односе на питање о тешком положају Србије у овом моменту, и о томе, како да се помогне Србији.

Као што је познато, неки су наши листови и многи угледни представници наших словенофилских кругова настојавали на томе, да би Бугарска неодложно објавила рат Турској, сматрајући, да би се већ самим тим у основи ријешило балкански проблем. Они су тврдили, да би објава рата Турској од стране Бугарске, развезала руке Грчкој и Румунији и да би Грчка стала у том рату уз Бугарску, а Румунија да би запосјела Трансилванију. Отпочевши непријатељства према Аустро-Угарској, Румунија би одвукла аустројску војску са српске границе.

Постоји и други предлог, и то, да Бугарска отпреми помоћни одред у Србију, у замјену за широке компензације, које ће јој Срби учинити у Македонији.

Ова друга комбинација не може се, по мишљењу Бугара, привести у дјело, јер би одашљивањем бугарске војске у српску границу, Турска, као савезница Аустро-Угарске, одмах активно иступила против Бугарске, а пошто би ова била лишена једног дијела своје војске, не би се могла одупријети инвазији турској.

Прва комбинација, т. ј. да Бугарска неодложно објави рат Турској, не наилази на предусретљивост са стране руске дипломатије.

Према томе излази, да је иступање Бугарске, макар за сада, прехитрена верзија.

Главна је питање — и то питање дана — помоћ Србији у овом тешком тренутку, а према томе и начин, како да се до ње дође.

Руска дипломатија мисли, да би Србији најбоље указала помоћ не Бугарска, него Румунија.

Слом Србије не може ићи у рачун букурешкоме кабинету, јер би, у случају такве катастрофе, аустројска војска, која сада оперише против Србије, постала слободном за акцију у Трансилванији, а то не би ишло у прилог румунским народним интересима.

Да би Румунија могла подржати Србију неопходно је потребно, да јој Бугарска гарантује сигурност залеђа и да то у најодлучнијој форми потврди, ако Румунија отпреми у Србију свој помоћни корпус или ако са својом војском пријеђе у Трансилванију. У оба слу-

чаја Бугарска ће продужити своју најстрожију неутралност.

Ријеч има Бугарска. Према извјештајима из Софије, она ће је, како изгледа, дати у повољном смислу за српске интересе.

Осим тога, колико се види, у Софији не наваљују да се одмах означе компензације и не истичу их као један од услова за своју неутралност, повољну Србији. Но, за то ипак они би жељели да принципијелно утврде, у споразуму са Србима, своје погледе на будућност Македоније.

По ономе што се код нас у Русији зна, Срби се не показују према томе непомирљиви, и за то је оправдана нада, да ће преговори, који се сада воде између Ниша и Софије, довести до жељеног резултата. Одједи овог расположења о-сјетили су се потоњих дана и у Атини.

Руска дипломатија настоји свом душом, да српско-бугарски споразум и активно учешће Румуније, које је за њ везано, добију одређену форму, по могућности, у најкраћем времену.

Према томе, опажа се да на Балкану пробија нова свјетлост.

За данашњи положај на Балкану од особите је важности, што је руски посланик на српском двору, књаз Трубецкој, отпутовао у Ниш.

Овдашњи Царско-Руски Војни Агент, г. генерал Н. Потапов, примио је ова службена саопштења:

Петроград, 18. нов. у 1 сат по подне.

На кавкаском фронту 17. новембра није било крупних сукоба. Једна наша колона, прелазећи 14. новембра у наступање у долини Еуфрата, избацила је Турке из њихових позиција и нагнала их у бјегство, захватила 2 топа и заробила више војника.

Петроград, 19. нов. (у 2:30 по подне.) На лијевој обали Висле, у рејону Ловича, развили су се бојеви дуж цијелога фронта, при чему су нападаји њемачки нарочито били управљени на фронт Бјељава-Собота. Сјеверније од Ловича наше је наступање имало успјеха. У рејону Лођа ратне се операције ограничују на лијево крило.

Наше нам извиднице потоњих дана јављају, да непријатељ концентрише у правцу Калиша и Сјебраће знатне снаге, које довози железницом са запада. Непријатељ је 17. новембра прешао у наступање од Сјебраће и рејона Ласка. Наше су авангарде ступиле с њим у врло упорну борбу, која је трајала цио дан. Предузете су мјере, које одговарају новом положају. Послије борбе ми смо заузели Шчерцов. Бригада пруске гардијске пешадије са 5 батерија избачена је из Шчерцова и одступила у неред.

На другим фронтовима нема знатнијих промјена.

У Плоцку, осим раније јављене 4 барке, заробљено је пет пароброда са муницијом.

У Буковини је заплијењен сав железнички материјал од три воза.

Петроград, 19. новембра у 6:15 у вече. 18. новембра наступило је на свима фронтовима затишје. У рејону Ловича бој се ипак наста-вио, али с мањим напорима. Око поноћи између 18/19 новембра непријатељ је у густима колонама снажно напао наше позиције сјеверно од Лођа, али је био одбијен.

У рејону јужно од Кракова наша је војска заузела Величку.

Држање Бугарске

Петроградска „Ријеч“ саопштава: Нови бугарски посланик у Петрограду г. Маџаров у разговору с нашим сарадником о улози Бугарске у даљем развијању догађаја, изјаснио се од прилике овако:

— Бугарска ће, нема сумње, као и прије, чувати неутралност, јер је садашња политичка конјunktура таква, да Бугарској једино остаје чекање даљег развоја догађаја, не прилазећи ни једној ни другој групи великих сила. Интереси Бугарске захтијевају да у садашњем времену, или, у крајњем случају, у садашњем стању догађаја остане на страни и сачува своју већ објављену неутралност. Дубоко сам увјерен да Бугарска неће ни у ком случају ратовати заједно с Турском, — нарочито је настао посланик.

— А да ли ће Бугарска допустити Турској да преко њене територије приђе грчкој граници?

— Не. Ако турска војска ступи на бугарску територију, то би, несумњиво, било изазивање Бугарске, па макар тај прелазак био једино у циљу да се кроз Бугарску прође. На такво изазивање Бугарска би могла одговорити једино својим оружаним отпором.

Софијско „Утро“ у чланку под натписом: „Шта треба Бугарска да ради?“ — пише:

Пошто је и Турска загазила у европски рат, треба сад и Бугарска да се коначно одреди уз кога ће а против кога. Активност Русије на Црном Мору данас је паралисана(?) Енглеско-француска флота треба да продре кроз Дарданеле. Дарданеле треба освојити. Међутим, само је Бугарска за то кадра. Пролазак руске војске од 500 хиљада кроз Румунију и Добруџу да се појави пред Једреном и Царданелима није лака акција; она може да изазове опозицију у Румунији, или, ако би ова то и допустила, могу аустро-њемачке трупе, које се налазе код Черновице и румунске границе, да пријеђу на румунску територију, да осујете руско надирање ка Бугарској и Цариграду. Из свега овога излази, да је Бугарска, и опет Бугарска, централна фигура за балканске догађаје и да је она та, која може да допринесе коначном ријешењу овога толико важног проблема. Али је питање тако компликовано, да исход може бити убијачан. Ето због чега треба сада бугарска влада да отвара четворе очи шта да ради, јер: или ће се сада остварити бугарски идеали, или ће Бугарске савршено нестати.

О тобожњем миру

(„Биржевија Вједомости“)

Прије неколико недјеља поникли су у нашој јавности и упорно се одржавали гласови, као да тобоже

Аустрија тражи прилику да поведе с нама; одвојено од Њемачке, преговоре о миру.

Све је те гласове примила наша дипломатија с неповјерењем и осмје-хом, што је, у осталом, сасвим и појмљиво, јер би се иначе дошло до дискусије о условима таквог одвојеног мира с Хабзбуршком монархијом. А тих услова у ствари нема. Силом прилика наш побје-доносни рат мора да се сврши с пот-пуним сломом дуалистичне монар-хије. Наша лозинка — ослобођење подјармљених Славена — слична је погребном звону. Аустро-Угарска је сама себе повукла у про-паст, и ми немамо разлога, да је на рубу пропасти спасавамо.

Сад већ причају и о могућности одвојеног мира с Угарском! Но, изгледа, Угарска не жели одвојити своју судбину од аустријске, и ако је прије рата давала знаке о некој тежњи према Русији. Указују, уз остало и на онај покрет у Угарској, који је у своје вријеме постојао ме-ђу мађарским посланицима за пут у Петроград.

Последњих дана мјесеца јуна ја сам био у Будим-Пешти, гдје сам имао прилике подуго говорити с најугледнијим представницима тога „русофилског“ покрета као и с пред-седником мађарске владе, грофом Тисом. Према томе ја сам потпуно у стању да оцијеним и значење тога покрета и улогу, коју је гроф Тиса играо прије почетка рата.

На челу тога чувенога русофилског покрета били су гроф Карољи и гроф Баћањи.

Гроф Карољи је млад и често-љубив човек, необично богат, а гори од жеље да своје име учини историјским. Али, невоља је у томе, што је он крај својих скромних способности до немогућности ла-комислен и што га у озбиљним политичким круговима сматрају рав-на нули. Гроф Карољи збиља је мислио да посјети Петроград, или боље, он је хтио да тиме заплаши бечке мјеродавне кругове. Рачун је био тај: доказати онима у Бечу, да је гроф Тиса лавео Угарску у такав тјеснац, да не остаје ништа друго не-го одицење Угарске од Аустрије.

Али се тај рачун није испунио. У Бечу су разумјели игру грофа Карољија и дали му разумјети, да је он предалеко зашао и да ставља на коцку не само свој политички опстанак него и свој лични положај у бечким круговима.

Гроф Карољи се одмах прими-рио и по савјету својих пријатеља збиља кренуо на пут, али не више у Русију него у — Америку.

Гроф Баћањи није уопште ни играо какву виднију улогу у поли-тичком животу Угарске. Бивши морнар, који је дуго година провео ван отаџбине, он је више фантаста него стваралац, невјешт говорник, који никад није привукао пажњу слушаца ни имао праве ријечи за праву прилику. Русофил никад није био, а проповиједао је мисли грофа Карољија не из убјеђења него једино због личних симпатија према њему.

Ето, то су та два „јунака“, који су заслугом једног дијела мађарске штампе оглашени као представници русофилског покрета.

Дијаметрално противан тип јавља се у грофу Тиси, данашњем дикта-тору Мађарске. Енергичан а уман,

он је своје прсте пружио и на Беч, гдје је, благодарећи слабости грофа Берхтолда, узео гудало у своје руке. Он се зближио с генералом Конрадом фон Хецендорфом и са свемоћним у министарству спољних послова грофом Форгачем, те је потпуно јасно повео Аустро-Угарску на пут активне политике на Балкану.

Гроф Форгач, причајући са мном, није скривао својих назора. Он је отворено говорио, да балкански савез угрожава Хабзбуршку монархију и да бечки кабинет треба узети као основни свој задатак: разједињење балканских народности. То ће се постићи тако да се Бугарска потчини бечким тежњама а да се Србија или сломи или подјарми.

Наш посланик у Бечу Н. Н. Шебеко ушао је у траг игри двојице грофова, Тисе и Форгача. Он је знао да ту игру особито подржава њемачки посланик у Бечу, фон Чиршки, и за њега није било сумње, да су прави инспиратори овог политичког курса не толико Аустријанци колико Мађари, свемоћни гроф Тиса и његов послушни сателит гроф Форгач. Шта више, кад је Њемачка објавила рат и кад су се владајући бечки кругови колебали, јер је била поникла мисао да Аустро-Угарска раскине савез с Њемачком, гроф Тиса, и нико други, настајао је по наговору њемачког посланика да се под сваку цијену рат објави.

Према свему овоме у Угарској никад није било русофилског покрета, а каква је била улога Мађара, који су Хабзбуршку монархију упукли у рат, јасно је за свакога. За то је и говор о тобожњем одвојеном миру с Аустро-Угарском или са самом Угарском, дјело фантазије.

Инсаров

Неутралност Италије

(По изјавама ф Сан-Ђулијана)

Лист „Патрија делџи Италијани“, који излази у Буенос Ајресу, доноси у свом броју од 27. октобра, писмо из Рима, које је упутио његовој редакцији посланик социјалистичке партије Артур Лабриола. То се писмо односи на разговор поменутога посланика, што га је имао са бившим министром иностраних дјела, Сан-Ђулијаном, 20 дана прије његове смрти.

Ко сумња послједице овог историјског момента — рекао је министар — да неће проћи читава покољења, док се програм Италије потпуно оствари? Има разних фактора, који у данашњим приликама, стјешњавају талијанску владу. Понајприје само трајање рата. Ми држимо да рат неће трајати више од 15 мјесеци и према томе питамо, да ли ће Италија и њена трговина моћи издржати тако дуг период ратовања? Дође ли до интервенције, она се неће моћи извршити одмах. Ми треба да чекамо завршну фазу рату, у којој ће наша интервенција бити одлучна за наше питање. Али, други и тежи разлог објашњавају нашу уздржљивост.

Француска и Енглеска имале само једног противника: Њемачку. О Аустрији не треба ни да мисле; а ми, напротив, не треба да мислимо за Њемачку, јер је наша пресумптивна противница само Аустрија. Питање је, јесмо ли ми у стању да издржимо рат против Аустрије, рат који би могао сатрти нашу претпостављану непријатељницу? Истина је, да постоји Русија, али је она до овога часа када говорим — смијући се рече Сан-Ђулијано — још увијек нешто непознато. Теоретски, она би морала имати у првој линији војску од 5 милиона, а сада

би већ њена мобилизација имала бити извршена. Али, гдје су тих 5 милиона људи, гдје се крију те страховите масе, које би имале преплавити Аустрију? Према добивеним извјештајима не дјелује на бојишту више од милион људи. Могуће је, да ове масе оперишу под заклоном првих борбених линија, али је могуће и то, да постоје само на хартији. Томе, што Француска и Енглеска од нас захтијевају да ступимо у акцију, зар не би могао бити узрок тај, што се руске масе још не могу мобилизирати?

Прије него ступимо у акцију, ми морамо упознати војни план Русије. По ономе што ми знамо, тај план не може да сатре Аустрију. Према њему Руси би имали оставити један резервни корпус у Карпатима и марширати преко Шлеске пут Берлина. Кад бисмо ми под тим условима имали да ступимо у акцију, сва тежина аустријске војне снаге пала би на нас. Аустријској војсци понестаје онај дух, који би могао допринијети да се испуни велики државни задатак, али јој је организација савршена и не заостаје за њемачком. На тај начин порази њезини не могу бити непоправљиви. За њу би требао слом, прави дебакл, а до сада, и ако је аустријска војска имала разних неуспјеха, она још није претрпјела ни пораза ни расула — она још представља цјелину.

Поред војних проблема јављају се и политички. Наша би интервенција била везана за многе жртве, али је питање би ли томе одговарале тековине. Ми уопште тежимо за превлашћу над Јадранским Морем, али је неизвјесно до које би нас границе хтјела да слиједи Русија, која је питање јужних Словена узела као своје. Према томе се види, да интервенција Италије у европској конфлигацији није тако једноставна ствар, као што изгледа. Друге су земље благовремено склопиле војне и политичке конвенције, и тако ми данас наилазимо на ције низ већ створених позиција. Ући у такву ситуацију није лако, особито кад се држава треба да стара да не повјери ликвидацију рата пуком случају. Влада није неактивна. У овом се моменту воде преговори са великим силама и о успјеху тих преговора зависиће наша интервенција. Ови се преговори не могу водити у Риму, гдје смо предмет двоструке пажње: и великих сила и Ватикана. Они се морају водити изван Рима.

До душе ми не сматрамо, да наша неутралност представља коначни суд о нашим интересима у овај момент. Неутралност је за нас само почивка и алтернатива, а једно и друго може се измијенити.

Њемачки научењаци

(„Утро Росиџ“)

Нијемци су наши непријатељи; али и према непријатељу треба бити праведен. У тој справедливости ипак ваља признати, да су они изгубили памет.

Јесте ли читали?

Филозофски факултет у Бону дао је почасну докторску титулу Круду и директору његове тополивнице Аусенбергу.

До јуче су Нијемци пљували у лице истини, праву и човјечанству, а данас то чине сами себи, својој прошлости и својим великанима до пруске епохе. Прије, кад би ученик питао учитеља о њемачкој филозофији, он је, дижући важно руку пут неба, са заносом изговарао ријечи:

— Кант, Хегел, Фихте!

А данас? Он ће збуњено да слегне раменима и да каже:

— Аусенберг!

Канта и Хегела су проучавали, али како је могуће изучавати Крупа и Аусенберга?

Додуше, и они су у животу филозофи, јер су израђивали топове за Њемачку, продавали тајне Француској и обмањивали једну и другу. Па, они су још измислили и мотиру од 42 см., којом је срушена ремска катедрала и спаљена лувенска библиотека, и тако бонским филозофима није преостало друго него да их огласе као своје докторе — honoris causa.

Но, ипак се по неки њемачки доктор филозофије, послједице овога, неће осјећати баш најугодније.

Кад се данашњи млади Нијемац у у наочарима представи као „доктор филозофије“, њега ће одмах запитати:

— Шта? Зар и ви правите топове?

— Или, зар и ви продајете војне тајне?

Али, њемачки научењаци са познатом њемачком досљедношћу неће тек на том стати. Они добро знаду своју омиљелу пословицу:

„Wer sagt A, muss auch B sagen“ —

(ко почне треба да и сврши), и они ће сада да пођу један корак даље, још даље него је пошао свјетски ауторитет у криминалном праву Лист, који је јавно одобрио сва звјерства и разбојништва Кајзерова и његове војске.

Они ће да скупе какав било јуридикчки факултет у свечану сједницу и изабраће калишког крволока мајора Прајскера, за „доктора међународног права — honoris causa.“

Не говоре они узалуд:

— Па? Што треба жалити лувенску библиотеку? Њемачки геније створиће сто пута бољу!

Њемачка браћа

— Турци руше руске светиње и споменике —

Крај Цариграда, у Сан-Стефану, извршено је једно дивљаштво, којим су се Турци показали као иста крв и права браћа Њемачке.

Фанатизована муслиманска маса и полицијом подстрекути мухацири из Македоније и Јадранског Вилаета напали су на велики споменик руске војске на морској обали код Сан-Стефана, па их срушили до темела.

Дивни маузолеј запаљен је, а пошто је сва дрвена грађа изгорјела, мермерни зидови разорени су и срунути у море. Од свих руских споменика у Сан Стефану, који су подјеђали на 1878. годину, остала је гомила рушевина.

Руски свештеници били су још прије недјељу дана склопили све драгоцености, те их тако спасили од пљачке. Остала су била звона, која маса није могла разлупати те их је великодушно предала полицији.

Овај варваризам над руским светињама дошао је као директна последица писања цариградских листова који су — међу њима на првом мјесту „Тасфир И-Ефкијар“, „Туран“ и „Танин“ — дражили масу да утре све трагеве славног руског похода до Цариграда.

Дневник

Аустријски аероплан. Данас око подне појавио се над Цетињем аустријски аероплан, који је, кружећи над вароши, задржао се више од пола сата изнад ње. Са двије бомбе је гађао главну цетињску болницу, у којој су рањеници, али није зграду погодио, јер су бомбе експлодирале у оближњој главици. Један дјечко, гимназиста, који се код болнице десио, опасно је рањен.

Збор Друштва Словенске Заједнице. У великој сали Петроградске Градске Думе, у недјељу 19. октобра у 2 часа по подне, био је јавни састанак Друштва Словенске Заједнице под предједништвом А. А. Столипина. Били су саслушани реферати: М. А. Цемовића „Историјска улога Србије на сло-

венском југу“, проф. В. Д. Плетњева „Балканске Државе и улога Бугарске“ и А. Н. Брјачанинова „Будућност Европе“. На крају састанка предложила је Управа, а збор примио, ову резолуцију:

„Рат, који је против нас дрско отпочела Турска, даје нам могућности и права да ријешимо дављо сазрело питање о Дарданелима. Ако се то питање не буде ријешило како то Русија жели, не може у дефинитивном облику бити ријешено ни Словенско Питање ни питање о награди руског народа за жртве принесене за вријеме овог великог рата. За то је неодложно потребно:

1) одбацивши обична извијања турске дипломатије и владе примити дрско изазивање њемачко-турске флоте и одмах отпочети ратну акцију против Турске, не прекидајући је догод се не завлада Босфором, не постави крст на Св. Софији, и не ослободи многопаћени јерменски народ;

2) напоменути Бугарској, у име виших интереса Словенства, да она — у моментима завршавања оног што се почело 1878. године — има да бира једно од овога двога: или одмах и активно пристати уз Русију и Словенство, или — оставши у неутралитету, који је од овога часа приступ — приступити броју непријатеља Русије и Словенства“.

ТЕЛЕГРАМИ

Крагујевац, 20. новем. 18. новембра ни на једном фронту није било сукоба са непријатељем.

Софија, 18. новем. Г. Тошев, посланик Бугарски у Цариграду, наименован је за посланика у Бечу. Пређашњи Бугарски посланик на Цетињу, г. Колушев, отправљаће привремено послове бугарског посланства у Цариграду.

Петроград, 19. новембра. Санитарни војни инспектор у сјеверо-западној армији јавља, да је здравствено стање руске војске не само повољно него одлично; број болесника два пута је мањи него у мирно доба.

Лондон, 19. новем. Њемачка се извинила Португалији за упад својих трупа у Ангалу. Француске су трупе одбиле њемачки напад јужно од Ипра, гдје је француска артиљерија оштетила групу од три њемачке батерије великог калибра. Француска је артиљерија успјешно одговарала на бомбардовање у области Краона, уништивши једну њемачку батерију. Поенкаре је посјетио енглеског краља у енглеском главном стану, а по том су заједно обишли савезничке фронтове.

Атина, 19. новембра. Лист „Неа Имера“ сазнаје из поузданог извора, да ће Румунија објавити рат Аустрији у врло кратком времену. (Нар. извјештај).

Лондон, 19. новембра. Сви покушаји њемачки, да у муслиманском елементу у Индији побуде вјерски фанатизам и да га дигну против Енглеске, пропали су. Индијски муслимани добро знаду, да је Турска заведена од младотурачка, који сав свој рад управљају по упутствима и интригама Њемачке. (Рајтер).

Петроград, 19. новембра. Коресподент „Тајмса“, који је био у француској војсци, пише, да је битка у Фландрији свршена. Нијемцима је онемогућено да постигну што су жељели, на име, да окупирају сјеверну обалу француску. Непријатељ је по свуда тако одбијен, да нема наде да ће икада покушати продирати у том правцу.

Петроград, 20. новембра. Цар Никола стигао је на бојиште.